

MORGONBRIS

Morgonbris – tidning utgiven av S-kvinnor.

Årgång: 108 Nummer 1 2012.

40 kr.

Malmö storsatsar på upphandling av eko-mat

Ny tankesmedja i Göteborg, upprop från »Soffan«:

»NU BEHÖVS REJÄLA REFORMFÖRSLAG!«

Åldersdiskriminering

– TA TILL VARA DE ÄLDRES ERFARENHET OCH KOMPETENS

NÄR SKA KVINNORNA FÅ RÄTT TILL HELTIDSARBETE?

Ledaren:

7 FÖRSLAG TILL STEFAN LÖFVEN FÖR ETT MER JÄMSTÄLLT SVERIGE

Tanja Carlson och Jenny Schöldin har engagerat sig i Handels:

»Svårt att leva på lönen och planera för framtiden«

Internationell, ekologisk 8 Mars-menü

NYA Förenings- serien!

Är du nyvald som ordförande, sekreterare eller revisor? Eller vill du lära dig mer om vad som händer på mötet? Då är böckerna i vår nya föreningsserie något för dig. Maila din beställning till: kundtjanst@bildaforlagide.se – uppge bokens titel, beställningsnummer, samt namn, adress och telefonnummer. S-kvinnor har alltid 20 procent på våra böcker. Samtliga priser nedan inkl. moms.

VALBEREDNINGEN

Att sitta i valberedningen är ett förtroendeuppdrag som ofta undervärderas trots det stora inflytande valberedningen har i en förening.

Beställningsnummer: 574-8056-9
Ordinarie pris: 151 kronor
S-kvinnors pris: 121 kronor

SEKRETERAREN

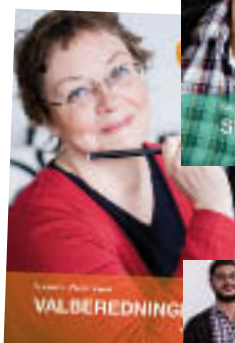
Sekreteraren fungerar som en motor i föreningen. I boken Sekreteraren får du råd och tips kring sekreterarens roll före, under och efter föreningens möten.

Beställningsnummer: 574-8060-6
Ordinarie pris: 151 kronor
S-kvinnors pris: 121 kronor

ORDFÖRANDEN

Det är inte lätt att vara ordförande men dessbättre är föreningslivets allmänna regler ganska enkla och logiska. I boken Ordföranden hittar du det viktigaste du behöver kunna för att leda ett möte och föreningens övriga verksamhet. Rejält med utrymme ägnas åt ledarskapet.

Beställningsnummer: 574-8058-3
Ordinarie pris: 151 kronor
S-kvinnors pris: 121 kronor

REVISORN

Modern revision innebär så mycket mer än att bara granska bokföringen. Att vara revisor i en förening innebär att du har insyn i hela verksamheten och när som helst kan gripa in.

Beställningsnummer: 574-8059-0
Ordinarie pris: 151 kronor
S-kvinnors pris: 121 kronor

MÖTESTEKNIK

Föreningslivet är en viktig del av vårt demokratiska samhälle. Genom åren har det utvecklats en mängd regler och traditioner för hur ett möte ska gå till så att alla kan komma till tals och besluten fattas i demokratisk ordning. I boken Mötesteknik redogörs för den praxis och de begrepp som används i olika situationer vid våra vanligaste föreningsmöten.

Beställningsnummer: 574-8057-6
Ordinarie pris: 151 kronor
S-kvinnors pris: 121 kronor

FÖRENINGSBOKEN

Föreningsboken är en oundgänglig hand- och uppslagsbok för alla som är medlemmar i någon förening. Den är också en utmärkt studiebok i föreningskunskap.

Beställningsnummer: 574-8055-2
Ordinarie pris: 299 kronor
S-kvinnors pris: 239 kronor

BILDA
FÖRLAG & IDÉ

Morgonbris/1/2012

27

LÄSVÄRT.

»Felicia försvann«, Maj-Inger Klingvall recenserar den uppmärksammade memoaren med Anna Wahlgren i centrum.

»Soffan« efterlyser reformförslag.

Nivin, ny kolumnist i Morgonbris.

Tanja och Jenny jobbar för rätten till heltid.

Morgonbris, Box 70458,
107 26 Stockholm
www.s-kvinnor.se
Telefon: 08-700 26 00
morgonbris@s-kvinnor.se
Ansvarig utgivare:
Susanne Andersson
Redaktör: Lena Näslund
Redaktionsråd: Susanne Andersson, Ewa Hedlund, Irmeli Krans, Marja Koivisto och Kajsa Jansson.
Produktion: Bilda Idé
Grafisk Form:
Ulrika Lönnberg
Tryck: Sjuhärads Tryckeri
Övriga medarbetare
i detta nummer: Magnus Selander, Markus Kumm, Lena Josefsson, Frida Trollmyr, Hillevi Larsson, Ellinor Collin, Nivin Yosef, Ulf Häggglund, Diana Dosen Grunning, Yvonne Gröning, Anna Cruse, Maj-Inger Klingvall, Jenny Jarnestedt, Kristina Wernberg, Mikael Ringman, Jessica Bentsen, Per Helander, Kerstin Stickler.
Morgonbris nr 2/2012 kommer ut den 20 april 2012.

Succé för nya Morgonbris ♀ Succé för ny

Rätten till heltid 9:

Kvinnor borde varnas för att ta jobb inom Handel. Låga löner, sämre arbetstider och dålig arbetsmiljö.

Åldersdiskriminering 15:

Många arbetsgivare söker det omöjliga; en 30-åring med 15 års erfarenhet av yrkeslivet.

Malmö satsar på ekologisk mat 20:

Malmö storsatsar på upphandling av eko-mat.

- 4. **Ledare:** Blir vi jämställda nu, Stefan?
- 5. **Spaning:** Trender, siffror, debatt.
- 18. **Politik:** Sextimmarsdagen prövad med framgång.
- 24. **Kultur:** Recensioner av aktuella böcker.
- 26. **Kultur:** Maria Sandel-sällskapet bildades den 11 december 2011.

- 28. **Intervju:** Ny tankesmedja har bildats i Göteborg. »Soffan« berättar om verksamheten och sina tankar om politiken.
- 31. **Kvinnokryss**
- 31. **Förbundet informerar**

Bli vi mer jämställda nu, Stefan?

Vår nye partiordförande Stefan Löfven gillar inte jämställdhetspotter i avtalsrörelsen. Han är positiv till kärnkraft och vapenexport. Här går han rakt emot beslut på S-kvinnors förbundsmöte, och i viss mån emot partikongressen.

Att partiet dessutom med en ny ordförande, på en dag eller två, ändrade inställning till europakten känns knepigt. Kommer jämställdheten att offras för att rädda euron?

Vi anser i Sverige att vi är ganska jämställda, men vi är inte ekonomiskt jämlika. Klass och kön står inte sida vid sida. Kvinnorna har det sämre med lägre löner och svagare ställning på arbetsmarknaden. Det vi ser framför oss nu är en ensidig åtstramningspolitik som drabbar välfärden och därmed kvinnorna, framförallt i EUs mest utsatta länder.

Stefan Löfven är övertygad feminist. Bra! Att vara feminist är att ha jämställdhet som mål, och att vilja bidra till förändring. Det inger hopp. Och en sak är säker: S-kvinnor vill se ett jäm-

ställt ledarskap för partiet och en tydlig jämställdhetspolitisk profil i politiken.

Vad betyder det?

Här kommer några förslag:

1. Redan 1944, i Efterkrigsprogrammet, tog partiet beslut om lika lön för lika arbete. Det är dags att driva på för att få det målet förverkligat.

2. Den nuvarande genusordningen läser in männen i deras roller och minskar deras möjligheter till utveckling. Att män drar sitt strå till stacken där hemma är lika viktigt för samhälls-ekonomi som att kvinnor bidrar på arbetsmarknaden.

Det är dags att reformera föräldraförsäkringen. Målet är föräldrarna ska dela dagarna lika. S-kvinnor anser att ett första steg är att dela föräldraförsäkringen i tre delar och öka antalet pappamånader.

3. Rätt till heltid är ett sorgligt försummat kapitel. Massor av kvinnor kan inte försörja sig själva för att arbetsgivarna vägrar låta dem gå upp i timmar. Socialdemokraterna hade före valet 2006 ett färdigt förslag att lägga fram i riksdagen. Det är dags att ta fram det och driva på både opinionen och politiken.

4. Avskaffa RUT. Partiet velade i budgetmotionen i höstas. Det var skämmigt. RUT-avdraget är en skattelindring för välbeställda och ett stöd för män som inte vill ta ansvar för hemarbetet. De kan köpa sig fria från städning och barnpassning. Det är dags att partiet

väljer linje och slutar stå bakom statliga pengar till vård av frisk man i hemmet.

5. Avskaffa barnomsorgspong och vårdnadsbidrag. Vårdnadsbidraget har med rätta kallats kvinnofälla. Ytterst få

män har begärt att få del av »reformen«. Statistik visar att kvinnor med svag anknytning till arbetsmarknaden oftare väljer att stanna hemma med barnen. Många av dessa kvinnor har invandrarbakgrund och får genom sitt val sämre anknytning till svenska samhället. Det är dags att partiet tydligt visar att man står på kvinnornas sida.

6. Barnomsorg på obekvämt arbetstid. Arbete på kvällar och helger och delade turer gör tillvaron osäker för både barn och föräldrar. Därför måste det finnas barnomsorg alla tider på dygnet. Det är dags att partiet driver på. Samarbeta med Kommunal och börja med de kommuner och landsting där vi har något att säga till om.

7. När jag skriver detta har Stefan Löfven varit partiordförande en vecka. Han har ännu inte format sitt lag, som det heter. Vi vet inte vem som ska bli gruppledare i riksdagen och vi vet inte vilka övriga han ska omge sig med. S-kvinnor vill se fler dugliga och starka kvinnor i partiordförandens närmaste omgivning. Det är dags att lyssna på kvinnorna! ❀

FOTO: MAGNUS SELANDER

Morgonbris ger Stefan förslag på hur Sverige kan bli mer jämställt.

Lena Näslund

Morgonbris, redaktör

Ta hjälp av Jämställ.nu

Du som ska skriva en debattartikel, en motion eller delta i en debatt om jämställdhet har en helt otroligt bra hjälpreda på internet; portalen »Jämställ.nu«.

Jämställ.nu är i första hand en idébank och ett verktyg för alla som arbetar med jämställdhetsintegrering. Bland dem som står bakom finns Sveriges Kommuner och Landsting och Nationella sekretariatet för genusforskning.

På Jämställ.nu finns lärande exempel från hela landet, en databas som tar dig direkt in i offentliga utredningar och annan litteratur som avhandlar jämställdhetsintegrering.

Under sökfunktionen Länkar finns bland annat tidskrifter och litteratur. Du som vill lära mer om feminism samt läsa romaner och faktaböcker om feminism har här en fantastisk källa.

ÄNTLIGEN
PÅ
NÄTET

SPANING

Familjen i Framtiden - en socialistisk familjepolitik

1972 kom S-kvinnors mest uppmärksammade programskrift »Familjen i framtiden – en socialistisk familjepolitik«. Den finns tyvärr inte längre kvar i ett endaste exemplar på förbundsexpeditionen. Men nu ligger den på nätet. Det är samma skrift, men i femte upplagan utgiven 1978.

Tyvärr är det en person som är motståndare till barnomsorg som har digitaliserat trycksaken. Men egentligen spelar det ingen roll. Den framsynta och radikala texten finns att hämta liksom Katarina Ribrants kärleksfulla teckningar. »Familjen i Framtiden« ligger på Barnens rätts hemsida.

www.barnensratt.se/heavy-docs/familjframtid.pdf

plus-listan

Plus för att Mona Sahlin av regeringen är nominerad till generaldirektör i FNs internationella organ för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor, ILO.

Plus för Håkan Juholts uttalande i samband med hans avgång:

»Jag kommer att ge mitt fulla och helhjärtade stöd till min efterträdare – en efterträdare som jag är övertygad om kommer att representera hela partiet och som kan samla socialdemokratin.«

Plus för att Europaparlamentet vill stoppa slöseriet med all mat som kastas. Idag slängs ungefär 50 procent. I ett betänkande, som inte är lagstiftande, ges råd om hur matsvinet kan minska, och ledamöterna pekar på vikten av att inkludera hela matkedjan i analysen. Andra konkreta åtgärder är informationskampanjer och underlättad återvinning.

minus-listan

Minus för att inkomstskyfforna i Sverige ökar mer än i andra OECD-länder. Försämringen startade redan i mitten av 1980-talet. Ett av skälen är att fördelningspolitiken har försvagats. Detta enligt OECD, som är industriländernas gemensamma samarbetsorgan.

Minus för arbetsgivarorganisationen Svensk Handel och för LOs industrifack som inte kan tänka sig en jämställdhetspott som ger ett extra påslag till lågavlönade kvinnor.

SPANING

S-KVINNOR
KRÄVER:

Stopp för sterilisering vid könsbyte

Lagen måste ändras. Transsexuella ska inte tvingas sterilisera sig vid könsbyte.

Det kräver fem S-kvinnor i en motion till riksdagen. Det är Hillevi Larsson, Carina Hägg, Carina Ohlsson, Eva-Lena Jansson och Åsa Lindestam. Motionen är ett inlägg i den nu aktuella debatten där den borgerliga regeringen lägger sig platt för kristdemokraterna, som förvägrar de transsexuella alla rättigheter. I motionen står det bland annat:

»Transsexuella har hittills straffats tredubbelt när de har bytt kön. De har tvingats skilja sig, berövats förmågan att få barn och fått kraftigt försämrade möjligheter att utbilda sig och söka arbete.« Det sistnämnda hänger samman med att den som byter kön inte har lagstadgad rätt till uppdaterade intyg och betyg med rätt personnummer och namn. Utan detta är det för många omöjligt att söka utbildning och arbete.

S-motionen bygger på ett beslut på förbundsmötet där det slogs fast att »alla har rätt att själva definiera sin könsidentitet och att mötas av respekt«.

FOTO: MARKUS KUMM

Åsa Westlund (S) är en av de europaparlamentariker som kämpar för Västsaharas befrielse från Marocko.

Äntligen! Västsahara får nu fiska i eget vatten

EU-länderna får inte längre fiska utanför Marocko och Västsahara. Fiskeavtalet upphävdes i december 2011. Det är en seger för västaharierna och en framgång för en rad EU-parlamentariker. Åsa Westlund (S) är en av dem.

Hon säger till Morgonbris:

– Ett efterlängtat beslut. Fiskeavtalet var folkrättslig förkastligt.

– Hur går ni nu vidare?

– Vi måste fortsätta att driva på.

Risken är att EU-kommissionen igen försöker få igenom ett avtal i strid mot internationell rätt. Vi måste också förhindra att EU sluter ett jordbruksavtal med Marocko som innefattar Västsaharas territorium. Och självklart fortsätta uppmärksamma själva grundfrågan, att ockupationen måste brytas, samt att mänskliga rättigheter hela tiden kränks i de ockuperade territorierna.

– Blir det en folkomröstning om Väst-

saharas framtid?

– Det hoppas jag verkligen, vi försöker använda fiskeavtalsfrågan för att också uppmärksamma att EU borde driva på i den grundläggande frågan, nämligen att Västsahara är ockuperat och måste få folkomrösta om sin framtid.

– Det finns en rörelse för bojkott av marockanska varor. Hur ser du på den?

– Jag försöker själv undvika marockanska varor. I grunden tror jag dock att politiska påtryckningar är mer effektiva.

– Hur bär du dig själv åt för att undvika marockanska varor?

– På frukt och grönt står ofta ursprunget utmärkt. Då är det lätt. Ett annat enkelt sätt är ju att undvika att turista i Marocko. Men de stora exportinkomsterna för Marocko kommer bland annat från fosfat som säljs till industrier och inte direkt till konsument. 🌸

EN PARTIORDFÖRANDE SOM ÄR FEMINIST ÄR MER ÄN VÄLKOMMEN!

Stefan Löfven är feminist. För några år sedan var det självklart för ledande politiker att kalla sig feminist. Men begreppet används allt mindre i det offentliga samtalet. På nätet har hatet mot feminism exploderat. Kvinnliga kolumnister och ledarskribenter, som använder ordet och begreppet, trakasseras och hånas.

Bortträngningen av begreppet feminism ur det offentliga samtalet hänger samman med att klass, kön och etnicitet har blivit »omoderna« förklaringar till orättvisor. Skillnader och klyftor i samhället ses som ett resultat av individuella val och ansträngningar. Alla har samma förutsättningar.

Historiskt har socialdemokrater haft svårt att se andra förklaringar till orättvisor än klass. För liberaler har det varit fullt möjligt att se kön som en förklaring till orättvisor, men betydelsen av klass har förnekats. När »Klass och kön« blev ett begrepp så var det en seger för alla kvinnor i arbetarrörelsen. Har man accepterat klass och kön som förklaringsgrund så blir det självklart att se andra strukturer – etnicitet och sexualitet. När jämställdhetsministern inte vill se sig som feminist så är det uttryck för något mer. Accepterar man inte kön som förklaring till orättvisor så kan man avskriva alla strukturella förklaringar. Egna val och ansträngningar är det som har betydelse. Det blir fritt spelrum för nyliberalismen.

När vi använder begrepp som klass, kön, etnicitet eller sexualitet så får politiken en större och viktigare roll. Om skill-

nader beror på egna val så behövs ingen politik. Om skillnader beror på orättvisa strukturer så har politiker en skyldighet att agera.

Då blir det självklart med delad föräldraförsäkring. Då blir det viktigt med barnomsorg på obekvämt arbetstid. Då blir det nödvändigt att stoppa exploateringen av kvinnor i välfärdsektorn (med låga löner och osäkra anställningar). Men det handlar inte enbart om hur politiken utformas. Det handlar om vilka som företräder. För en feminist är det självklart att bakgrund och erfarenhet spelar roll för hur politiken utformas.

Därför är det så viktigt att ledande politiker använder ordet feminist. Därför är det viktigt att män är feminister. En partiordförande som är feminist är mer än välkommen! 🌸

Lena Josefsson,
medlem i Södra kvinnoklubben,
Stockholm

Lena Josefsson, sedan länge aktiv i S-kvinnor. Nu även ordförande i Alla kvinnors hus i Stockholm.

FOTO: PRIVAT

Om den okända kvinnosjukdomen:

DET FINNS LINDRING MEN REGERINGEN SÄGER NEJ

Endometrios är en sjukdom som drabbar var tionde kvinna i fertil ålder. I Sverige innebär det drygt 200 000 kvinnor, vilket gör sjukdomen vanligare än både HIV och cancer. Trots att endometrios är en så vanlig sjukdom är den okänd för de flesta.

Livmoderslemhinnan, endometriet, finns inuti livmodern. På kvinnor med endometrios sätter sig denna slemhinna även utanför livmodern exempelvis på äggstockar, tarmar och i bäckenet. Detta leder till en kronisk inflammation som ger kraftiga smärtor. Resultatet kan bli interna blödningar, sammanväxningar och ärrbildningar. Ibland samlas blodet och bildar cystor som måste opereras bort. Endometrios är den vanligaste orsaken till ofrivillig barnlöshet bland kvinnor.

Endometrios är en kronisk sjukdom men det är individuellt hur mycket man lider av den. En del kvinnor märker knappt av sjukdomen medan andra har konstanta smärtor. Enligt endometriossföreningen tar det i genomsnitt 5-10 år att få en diagnos. Anledningen till detta är att sjukvården ofta nonchalerar symptomen som »vanlig mensvärk«.

Smärtorna är oftast värst i samband med menstruation och många som lider av endometrios är sjukskrivna en eller ett par dagar varje månad. Sjukdomen medför ofta andra vardagsproblem som smärtor vid samlag, smärtor i mage och underliv även när man inte har mens samt smärtor vid toalettbesök. Den höga sjukfrånvaron leder till ekonomiskt bortfall för de drabbade och ifrågasättande på arbetsplatsen.

Det finns inte mycket forskning på området och ännu finns inget botemedel. Idag behandlas endometrios med värktabletter, p-piller, hormoner och operation. Hormonbehandlingarna är som regel effektiva men ger svåra biverkningar. Utan behandling blir symptomen för det mesta värre.

Ansvariga ministrar, folkhälsominister Maria Larsson (KD) och socialminister Göran Hägglund (KD), har hittills inte gjort något för att uppmärksamma frågan eller hjälpa de drabbade.

Men nu har det kommit ut ett nytt läkemedel, Visanne, speciellt framtaget för endometriossdrabbade, som ger hopp.

Såväl patienter som specialistläkare har intygat att Visanne har hjälpt kvinnor med endometrios där andra behandlingar varit verkningslösa och/eller gett mycket svåra biverkningar. Därför är det upprörande att Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) har beslutat att Visanne inte ska subventioneras av staten och därmed inte omfattas av högkostnadsskyddet. Huvudskälet som anges är att det redan finns liknande hormonmediciner. Motiveringen är okunnig och nonchalant. Konsekvensen blir att alla kvinnor som behöver Visanne får betala minst 4 800 kronor på ett år, beräknat på lägsta dosen.

Detta är bara ett av flera negativa beslut som TLV fattat den senaste tiden. Konsekvensen är krympande statliga subventioner. Regeringens politik slår sönder vårt ekonomiska skyddsnät vid läkemedelsköp. Regeringen vill flytta kostnaderna från staten till landsting och patienter. Detta kan vi S-kvinnor aldrig acceptera! ❀

Hillevi Larsson och Frida Trollmyr, Avantgarde Skåne

Frida Trollmyr skrev en motion om endometrios till förbundsstyrelsen. Den antogs.

Hillevi Larsson har skrivit en motion till riksdagen med krav på statligt stöd till Visanne.

De har aldrig fått chans på en heltid

DÅ ÄR DET SVÅRT ATT FÖRSÖRJA SIG

Det är fler unga kvinnor än unga män som har otrygga förhållanden på arbetsmarknaden. De är visstidsanställda och en säker tillsvidareanställning tycks långt borta.

Två som har bestämda åsikter om detta är Tanja Carlson, 26 år och Jenny Schöldin, 25 år.

Båda arbetar i livsmedelsbutik. Båda är aktiva inom Handelsanställdas förbund. De är fast anställda, men ingen av dem har någonsin haft heltid.

TEXT: Lena Näslund FOTO: Ellinor Collin

»På lagret i samma butiker arbetar mest män och på heltid. Detsamma gäller butiker som säljer TV, radio och andra elektroniska prylar. De anställda är mest män och de har full tid.«

Jenny har avtal på 18 timmar i veckan. Hon har begärt 20, men kunde inte få mera.

Tanja arbetar 14,25 timmar och vill inget hellre än att ha ett heltidsjobb. Som ensamstående är det annars ganska svårt att försörja sig.

Jenny och Tanja har nu lång erfarenhet från arbete inom livsmedelsbranschen. Båda har noterat att arbetsgivarna som driver livsmedelsbutiker tycks resonera annorlunda än ägare av elektronikaffärer. På golvet och i kassan i livsmedelshandeln är majoriteten av de anställda kvinnor och de får sällan heltid. På lagret i samma butiker arbetar mest män och på heltid. Detsamma gäller butiker som säljer TV, radio och andra elektroniska prylar. De anställda är mest män och de har full tid. Och Tanja konstaterar:

– Det är också så att de män som arbetar deltid får fler timmar än kvinnorna/tjejerna – även om mannen har anställts senare än kvinnan. Vad beror det på? Och vem beror det på?

Jenny bor och arbetar i Stockholms-trakten. Tanja bor och arbetar i Västergötland. Jenny arbetar mest i kassan. Tanja mest på golvet. Båda har arbetstid på kvällar och helger. Det gör arbetstimmarna dubbelt värda eftersom de får OB-ersättning för den obekväma arbetstiden.

Båda är medvetna om att många av deras arbetskamrater drömmer om ett

annat liv med större trygghet och bättre framtidsutsikter. Jenny:

– Jag har stött på stor fackfientlighet i livsmedelsbranschen och restaurangbranschen. Många av mina vänner har det väldigt svårt därför att de inte får fast tjänst och fler timmar.

Uppsagd på oskälig grund

Jenny började sitt yrkesliv redan som 14-åring. Ett par dagar i veckan stod hon i köket på McDonalds och gjorde jobb som egentligen skulle ha gjorts av en 18-åring. Efter skolan fortsatte hon inom livsmedelshandeln. På hennes arbetsplats med ett 50-tal anställda går de flesta kvinnor på timmar. Många har bara nio timmar i veckan.

Tanja gjorde också småjobb redan i skolan, men har sedan haft mer varierade arbeten, bland annat i stall och ladugård och som expedit i en lanthandel. När hon fick sitt nuvarande jobb i en livsmedelshandel på en liten ort i Västra Götaland trodde hon att hon skulle få det bra. Men arbetsgivaren och Tanja har sällan varit överens. Hon har flera gånger blivit uppsagd på oskälig grund och hennes arbetstider har justerats upp och ner. Till sist tog hon kontakt med Handels och bad om hjälp.

Redan samma dag som en representant för Handelsanställdas förbund besökte butiken bildades en klubb med Tanja som pådrivande motor. Nu är arbetsplatsen lugn, kollektivavtal gäller,

men ytterst få arbetar heltid. Tanja är en av dem:

– Jag måste vara kvar, jag kan inte sluta. Jag har inte tänkt mig att hela livet arbeta i butik, men jag måste ha en lön även om den är så låg att jag nästan inte kan leva på den. Jag trivs inte och sitter verkligen i kläm.

– Det finns inga andra jobb här på orten och om jag flyttar till Göteborg får jag ingen lägenhet. Jag har inga kontakter där och för att få en bostad måste man antingen ha fast jobb eller kontakter. Alla mina kontakter finns där jag bor nu. Och jag kan inte pendla eftersom jag inte har råd med bil. Jag hade en, men den har jag sålt.

Tanja klarar sig nu, men det är inte mer:

– Mitt mål är att hitta ett jobb på heltid. Jag vill skaffa barn och hus, men jag vet inte hur lång tid det kan ta. Och jag vågar inte binda mig. Tänk om det inte fungerar, tänk om jag blir ensam med barn och en uruselt låg föräldraförsäkring. Jag vill inte vänta, men jag vågar inget annat.

Sitter i en rävsax

Trots Tanjas ganska dystra uttalanden är sanningen att varken Jenny eller Tanja har givit upp. Jenny bygger hus tillsammans med sin sambo och räknar med att någon gång i framtiden avsluta sina akademiska studier till utredare i sociologi. Och Tanja har tagit en kurs

Tanja Carlson (t.v) och Jenny Schöldin har båda engagerat sig i Handels för att försöka förändra sina arbetsvillkor.

på gymnasienivå i »Textil, mode och design«.

Jenny har någon gång lånat till sina studier. Tanja aldrig. Ingen har ansökt om studiebidrag. För samtidigt som de inte kan leva på sina egna löner går dessa ändå över gränsen för vad man får tjäna om man ska få studiebidrag. De sitter i en rävsax när det gäller det ekonomiska.

Jenny arbetar nu dels med ett projekt som skolinformator på Handels, dels i sitt vanliga jobb. I butiken sitter hon i kassan hela tiden. Och trots den korta arbetstiden och trots sin ungdom är hon rädd att hon redan har förslitningsskador. Hon önskar att arbetsgivaren hade accepterat rotation mellan arbetsuppgifterna, men det har inte gått att genomföra. Arbetet i kassan innebär att hela tiden lyfta och flytta varorna på bandet och att svänga avdelaren som sitter mitt i disken.

Tanja, som har mer varierade arbetsuppgifter, har trots detta också smärtor i axlarna och går till en massör. Och Tanja beskriver levande hur det är att sitta i kassan:

– Det är kul, man behöver inte tänka, bara vara vänlig och le. Men det är också tufft med alla varor man måste skjuta åt sidan för att de inte ska krossas; ägg, blommor, bröd. Allt flyttar man på för kundens skull, och man får sällan tack.

Vill vara med och påverka

Jenny och Tanja vill vara med och påverka. Även Tanja arbetar därför med skolinformation. Jenny organiserar verksamhet i Stockholm. Tanja åker till skolklasser och berättar om facket existens och den nytta man kan ha av att vara organiserad. Båda konstaterar

att det här uppdraget har bidragit till deras egen personliga utveckling. De har blivit modigare, vågar yttra sig i större församlingar och känner att man lyssnar på dem.

Tanja:

– Det var en utmaning att bli skolinformator. Det värsta som fanns var att prata inför folk. Det har gett mig hur mycket som helst att komma ut på skolorna.

Jenny:

– Rätten att organisera sig är en av våra viktigaste lagar. Det ska man verkligen ta vara på. Om man inte är med i facket får man inte veta vad som gäller. Vilka försäkringar som finns och vad man har rätt till. Och det försöker vi informera ungdomarna om så att de vet vad som gäller när de kommer ut på arbetsmarknaden. ❀

Handeln ger kvinnor färre timmar och sämre trygghet

Unga kvinnor har lägre inkomster, kortare arbetstider och sämre trygghet på arbetsmarknaden jämfört med unga män. Det är särskilt tydligt inom handeln, men också inom vård och omsorg.

23 procent av yrkesarbetande kvinnor i åldrarna 15–24 år arbetar inom handeln.

Av dem är den absoluta majoriteten visstidsanställda. Det innebär att de går på vikariat eller är tillfälliga inhoppare när arbetsgivaren behöver ta in extra personal. Siffrorna är från 2010, men har inte förbättrats sedan dess.

Bruket av visstidsanställningar har ökat sedan mitten av 1990-talet, särskilt bland unga. Under samma period har vikariatet minskat och de allmänna visstidsanställningarna ökat. Det är negativt eftersom den som får ett vikariat har lite större trygghet än den som är allmänt visstidsanställd.

Kvinnor arbetar också oftare deltid än män. 2010 hade kvinnor i åldern 15–19 år en genomsnittlig arbetstid på 18,7 timmar. Unga män i samma ålder arbetade i genomsnitt sju timmar mer per vecka. Uppgifterna gäller hela arbetsmarknaden och inte enbart handeln.

I åldern 20–24 år var skillnaden 5,8 arbetstimmar och den skillnaden består mer eller mindre upp genom hela yrkeslivet.

Handelsanställdas förbund arbetar sedan länge för att få bort dessa orätt-

visor. Linnéa Björnstam, utredare på förbundet och jämställdhetsansvarig säger:

– De som arbetar visstid kan inte beräkna sina inkomster. Det kan göra det omöjligt att skaffa bostad, och det gäller både hyresrätt och bostadsrätt. Man kan få svårt att få ett telefonabonnemang. Kreditkort och huslån är inte att tänka på.

– Dessutom innebär den oförutsägbara inkomsten problem när man blir sjuk eller arbetslös. Alla socialförsäkringar beräknas på sjukpenninggrundande inkomst och om man inte vet hur mycket man får arbeta under ett år är det svårt att räkna ut vad som är sjukpenninggrundande inkomst.

– Detsamma gäller A-kassan. Den som vill ha A-kassa måste ha arbetat minst sex månader med minst 80 timmar per månad. Men den som är ung och visstidsanställd kommer nästan aldrig upp i 20 timmar per vecka. Och om man ändå gör det och blir sjuk eller tar föräldraledigt försvinner även den tryggheten. ❀

Linnéa Björnstam, utredare på förbundet och jämställdhetsansvarig.

FOTO: LENA NÄSLUND

Regeringen försämrade LAS, struntar i EUs tillrättavisning

2007 försämrades bestämmelserna om tidsbegränsade anställningar i Lagen om anställningsskydd (LAS). Lagen har kritiserats av EU-kommissionen, men den svenska regeringen vägrar att följa kommissionens beslut.

Genom ändringarna i LAS blev det möjligt för arbetsgivare att genom att växla mellan olika former av tidsbegränsade anställningar, till exempel allmän visstidsanställning och vikariat, undvika att ge den anställde en fast anställning. TCO hävdade att förändringarna stred mot EUs direktiv om visstidsarbete och anmälde den nya lagstiftningen till EU-kommissionen. I mars 2010 fick TCO rätt, och den svenska regeringen uppmanades av EU-kommissionen att ändra reglerna. Så har inte skett och risken är stor att kommissionen stämmer Sverige inför EU-domstolen.

Enligt EUs direktiv om visstidsarbete ska medlemsländerna ha ett effektivt skydd mot missbruk av upprepade tidsbegränsade anställningar.

Stopp för eviga visstidsanställningar

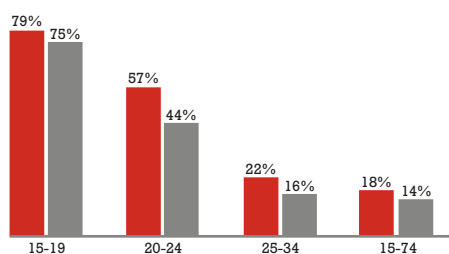
Socialdemokraterna föreslog i sin budgetmotion i höstas en lag som begränsar rullande visstidsanställningar.

Visstidsanställningar ska inte kunna staplas på varandra i oändlighet, två års visstidsanställning bör automatiskt leda till att anställningen blir fast.

Andel visstidsanställda efter kön och ålder, alla anställda.

Källa: SCB/IAKU Årsmedelantal 2010

■ Kvinnor ■ Män

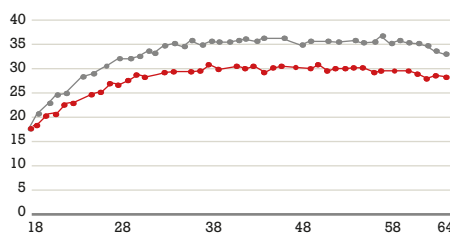

Genom hela livet och i alla yrken har kvinnorna sämre arbetsvillkor och svårare att få fast anställning.

Genomsnittlig arbetstid/vecka, män och kvinnor efter åldersgrupp. Arbetare i privat detaljhandel.

Källa: Partsgemensam lönestatistik

■ Kvinnor ■ Män

Kvinnor borde varnas för att ta jobb inom handeln. I genomsnitt har de sämre arbetstider under hela yrkeslivet.

Morgondagens hjältar

I år firar den tidigare befrielse- rörelsen i Sydafrika, och sedan 1994 regeringspartiet, ANC 100 år.

Men 17 år efter befrielsen från apartheid är fattigdomen, arbetslösheten och korruptionen utbredd, och det folkliga missnöjet är omfattande. Liknande är situationen i flertalet afrikanska länder, såsom Zimbabwe, Namibia och Etiopien. Det är länder med gamla och oreformerade partier och organisationer. Länderna har även ledarfrågan gemensam, antingen saknar de sin gamla ledare (läs: Nelson Mandela) och har inte lyckats ersätta denna med en ny stjärna, eller så har de kvar samma gamla ledare (läs: Robert Mugabe) som är en sedan länge sloknad stjärna.

Det är inte svårt att förutspå ett liknande kraftigt folkligt motstånd – och eventuellt en omstörtning av de tidigare befrielse- rörelserna – som de i Nordafrika och Mellanöstern, också i södra Afrika.

Även om metoderna blir annorlunda. En sak skulle de dock ha gemensamt; kvinnors och ungdomars mobiliseringskraft.

Palmecentret jobbar delvis med stöd till organiseringen av kvinnor och ungdomar i södra Afrika. Inte för att omstörta utan för att dessa målgrupper

ska representeras och tillgodose sina behov i samhället. Men det behövs mer stöd och resurser. Det var bland annat det som saknades i Nordafrika.

I samband med revolutionen i Tunisien gjorde Palmecentret en snabb kartläggning av det svenska stödet till Nordafrika och kunde konstatera att det i princip inte fanns någon svensk biståndsorganisation med verksamhet kvar i regionen. Stödet hade nedmonterats för att ekonomin i dessa länder nått goda nivåer. Men demokrati går inte riktigt att räkna fram. Det misstaget får Sverige inte göra om.

Kvinnor och ungdomar är två stora grupper som är marginaliserade runt om i världen. Det är ett problem för demokratin, framtiden och för en hållbar ekonomi. Kvinnor utgör drygt hälften av jordens befolkning och ungdomar är inte bara en del av samhället utan även framtiden. I till exempel Zimbabwe är 45 procent av invånarna under 15 år och i Sydafrika är cirka 70 procent under 35 år. Om dessa inte får vara en del i beslutsfattandet i alla led kan vi inte betrakta ett land som fullt ut demokratiskt.

Det finns ett demokratiunderskott i Tunisien och Sydafrika men även i Sve-

Nivin Yosef

är statsvetare och handläggare på Palmecentret i Stockholm. Hon välkomnas härmed som ny kolumnist i Morgonbris.

FOTO: PALMECENTRET

»Det är inte svårt att förutspå ett kraftigt folkligt motstånd också i södra Afrika.«

rige. Tunisien har den mest progressiva och jämställda lagstiftningen gällande kvinnors rättigheter i Nordafrika och Mellanöstern. ANC i Sydafrika har en av världens mest jämställda könsrepresentation i sitt parlament. Sverige har både en hyllad lagstiftning på området och jämn könsrepresentation i riksdagen. Men hur är det med den reella makten, makten att påverka, och unga människors och människor med utländsk bakgrunds involvering i beslutsfattande? Ja, där har även Sverige en bit kvar.

En reformerad politik som fortsatt fokuserar på individens frigörelse, oavsett om det är i Tunisien, Sydafrika eller Sverige, gynnas av en ny stjärna. Till exempel en ny Palme, istället för att bara hänvisa till hans gärningar. Men inte minst genom att makten som bekant måste representera folket. Ett annat politiskt system är dömt att gå under. Även om de var befriarna. ❀

Systrar, kamrater!

En bok om socialdemokratiska pionjärv kvinnor i arbetarrörelsens barndom skriven av Anne-Marie Lindgren och Marika Lindgren Åsbrink

Nu finns också en nyskriven studiehandledning, utarbetad av Anne-Marie Lindgren.

Boken Systrar, kamrater! lyfter fram nio kvinnor ur den tidiga arbetarrörelsen.

Alina Jägerstedt, enda kvinnliga ombudet när det socialdemokratiska partiet bildades

Anna Sterky som i decennier stod i centrum för den socialdemokratiska kvinnorörelsen

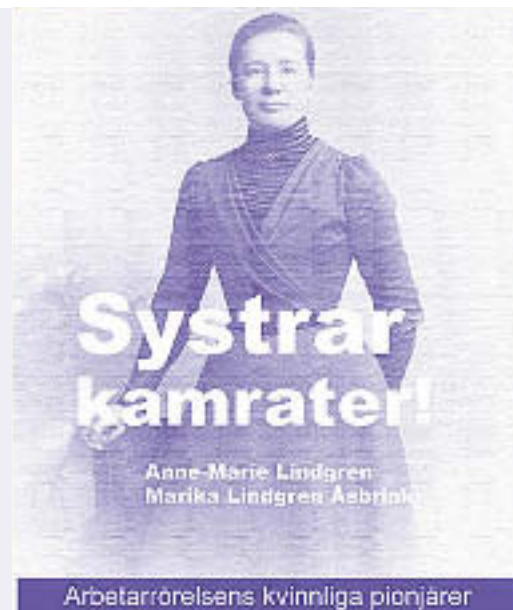
Gertrud Månsson och **Anna Stenberg**, som i Stockholm respektive Malmö var de två första socialdemokratiska kvinnorna i stadsfullmäktige – ett val som för Anna Stenbergs del ledde till att hon förlorade jobbet

Elin Engström, som 29 år gammal blev änka med sex

små barn att försörja, utan någon som helst barnomsorg, och som klarade det samtidigt som hon blev en av pionjäreorna i kvinnoklubben i Stockholm och i rösträttsrörelsen

Alma Norsell, som började som ung facklig agitator i Stockholm, gifte sig och övergick till att bilda kvinnoklubbar på de olika orter dit mannens arbete förde henne, sist i Karlstad där det blev ett helt kvinnodistrikt

Anna Johansson-Visborg som bildade en fackförening för bryggeriarbeterskorna i Stockholm i protest mot det

manliga ointresset för kvinnornas villkor, och **Anna Särström**, som av samma skäl bildade en fackförening för bomullsväverskorna i Norrköping

Elma Danielsson, journalist på Arbetet i Malmö, som började sitt politiska liv som glödande och något romantisk samhällsomstörtare och slutade det som besviken och bitter utvecklingspessimist – med ett dramatiskt och krävande äktenskap däremellan

Erbjudande till dig som Morgonbris-läsare

Boken Systrar, kamrater! + en nyskriven studiehandledning:

100 kr/styck (ordinarie pris 180:-) + porto

Vid köp av 5 ex eller fler: 80 kr/styck (ordinarie pris 149:-) + porto

JA TACK, jag beställer ____ exemplar av "Systrar, kamrater!". Studiehandledning medföljer varje bok.

Namn

Adress.....

Postnummer.....

Postadress.....

e-post.....

Telefon.....

Kupongen skickas i frankerat kuvert till Arbetarrörelsens Tankesmedja, Barnhusg 16, 3 tr, 111 23 Stockholm

Eller beställ via e-post info@ts.lo.se. För att få rabatten, ange att Du är läsare av Morgonbris.

»MÅNGA ARBETSGIVARE SÖKER DET OMÖJLIGA; EN 30-ÅRING MED 15 ÅRS ERFARENHET I YRKESSLIVET.«

ÅLDERS-
DISKRIMINERING

Alla vet att den finns **Mest män som klagar**

Diskriminering på grund av ålder är ett växande problem i arbetslivet. Åldersdiskriminering är den näst vanligaste formen av diskriminering på arbetsmarknaden. Varannan dag får DO, Diskrimineringsombudsmannen, en anmälan om åldersdiskriminering. De flesta anmälningarna kommer från välutbildade män över 60 år. Men det är inte självklart att det avspeglar verkligheten, menar Olle Brynja, utredare på DO:

– Äldre män har en lägre toleranströskel när de särbehandlas jämfört med kvinnor. Jag tror att åldersdiskrimineringen är relativt jämt fördelad mellan könen.

»Vi pratar inte om åldersdi- varken fackförbunden, poli-

TEXT: Ewa Hedlund
FOTO: Jenny Jarnestedt

Tre år efter att lagen om åldersdiskriminering i arbetslivet trädde ikraft har DO mottagit 535 anmälningar. Två tredjedelar av anmälningarna gäller åldersdiskriminering vid rekrytering och en tredjedel vid uppsägning.

Det första fallet om åldersdiskriminering som avgjordes i Arbetsdomstolen, AD, i december 2010 gav en 62-årig kvinna rätt gentemot Arbetsförmedlingen i Strängnäs. Kvinnan hade sökt en tjänst som jobbcoach men blev aldrig kallad till intervju. Istället anställdes två yngre kvinnor med sämre meriter. Efter ADs dom anställdes hon som jobbcoach i ett företag som hyrde ut coacher till Arbetsförmedlingen i Strängnäs.

Det andra fallet som AD avgjorde omfattade 25 kabinanställda på SAS. Samtliga var 60 år eller äldre och sades upp på grund av arbetsbrist. SAS motivering för att säga upp just de äldre var att de kunde ta ut sin tjänstepension. Men det var ett klart fall av åldersdiskriminering ansåg AD som dömde SAS att betala ut 125 000 kronor till var och en.

Lite kunskap om åldersdiskriminering

De två fallen som avgjorts i AD är typiska fall av åldersdiskriminering på den svenska arbetsmarknaden idag. Det framgår också av den rapport »Åldersdiskriminering i svenskt arbetsliv« som DO presenterade i slutet av 2011.

Studien är en av de få av sitt slag.

– Det finns väldigt lite kunskap om åldersdiskriminering, understryker Olle Brynja. Vår rapport skrapar bara på ytan.

De äldre ska flytta på sig

Även om den bara skrapar på ytan pekar den på en tydlig trend i dagens samhälle där många unga tycker att de äldre ska flytta på sig så att de yngre får en chans till jobb.

– Men det fungerar inte så i arbetslivet, säger Olle Brynja. En 25-åring kan inte ersätta en 55-åring som har 30 års yrkeserfarenhet.

Var gränsen för »äldre« går är väldigt flytande. När förre finansministern Pär Nuder tyckte att »köttberget« stod i vägen för yngre generationer på arbetsmarknaden syftade han på efterkrigsgenerationen född på 1940-talet. Det var 2004. Idag kan man betraktas som »äldre« när man passerat 45. Många arbetsgivare söker det omöjliga; en 30-åring med 15 års erfarenhet i yrkeslivet.

Sverige var ett av de sista EU-länderna som införde EU-direktivet om åldersdiskriminering. Det var först

efter påtryckningar från EU-kommisionen i Bryssel som den svenska lagen kom på plats.

Den nuvarande lagstiftningen är bara ett första steg mot att motverka åldersdiskrimineringen. Den omfattar enbart diskriminering i arbetslivet, inte andra samhällsområden som de andra diskrimineringslagarna gör.

– Nästa steg är att bredda omfattningen av lagen så att den också gäller utanför arbetslivet, säger Olle Brynja.

Förbud mot diskriminering

När den breddningen kommer är oklart.

I augusti 2010 lade utredningen »Ett utvidgat skydd mot åldersdiskriminering« fram sitt betänkande till statsrådet Nyamko Sabuni. Utredningen föreslår att förbudet mot diskriminering på grund av ålder utvidgas till fler samhällsområden. En uppdatering av EU-direktivet, som ligger till grund för den svenska lagen, är också på gång.

Ett annat problem med lagen är att den inte omfattar aktiva åtgärder. Den ställer inga krav på arbetsgivarna att arbeta förebyggande för att underlätta för äldre i arbetslivet, såsom är fallet

Olle Brynja,
utredare hos
diskriminerings-
ombudsmannen,
tror att kvinnor och
män är åldersdiskri-
minerade i lika hög
utsträckning.

skriminering, tiker eller DO.»

med övriga diskrimineringslagar som omfattar kön, etnicitet och religion.

Japan ligger bäst till

Svenska arbetsgivare är dåliga på att rekrytera och behålla äldre arbetskraft. Det framgår av en undersökning som bemanningsföretaget Manpower genomförde år 2007. Enligt undersökningen, som omfattar intervjuer med 28 000 arbetsgivare i 25 länder, är Sverige sämst i världen på att rekrytera och behålla äldre arbetskraft. Bara fyra procent av de svenska företagen hade en rekryteringsstrategi för äldre och åtta procent hade en strategi för att behålla sina äldre medarbetare. Genomsnittet globalt bland de 28 000 tillfrågade företagen är 14 respektive 21 procent. Japan ligger bäst till där omkring 80 procent av företagen har utarbetat en strategi för äldre medarbetare.

Ett sätt att rikta strålkastaljuset mot åldersdiskriminering är att börja diskutera fenomenet anser Olle Brynja:

– Vi pratar inte om åldersdiskriminering, varken fackförbunden, politiker eller DO.

Det kan på sikt vara förödande för svensk ekonomi att inte ta tillvara på äldres erfarenheter och kompetens, i såväl arbetslivet som i samhället i stort. Det är dags att ta av åldersglasögonen och ta på kompetensglasögonen istället. ❁

64

Gammal är man när man har passerat 64 och efter 42 år är man inte länge ung.

Så ser EU-medborgarna på begreppet »gammal« och »ung« enligt opinionsundersökningen Eurobarometer, publicerad av EU-kommissionen i samband med att det »Europeiska året för aktivt åldrande« inleddes i januari 2012. Året är till för att uppmärksamma det aktiva åldrandet och lyfta fram äldres roll på arbetsmarknaden.

20

20 procent av invånarna i EU har blivit, eller sett andra bli, diskriminerade på arbetsplatsen.

I Sverige är motsvarande siffra 21 procent. Högst är siffran i Slovakien, 33 procent, och lägst i Portugal, 14 procent.

43

43 procent av svenskarna vill fortsätta att arbeta när de nått pensionsåldern. I hela EU vill 33 procent fortsätta att arbeta medan bara 16 procent av slovenerna kan tänka sig att jobba efter pensioneringen.

70

Danskar och finländare tycker att den allmänna pensionsåldern borde vara 70 år. Svenskarna tycker vi ska gå i pension vid 69 år. Rumänerna vill ha lägst pensionsålder, 60 år.

90

90 procent av svenskarna vill kombinera ett halvtidsjobb med halvtidspensionering istället för att sluta jobba när de nått pensionsåldern. Det är den högsta siffran i EU. I Grekland är det bara 28 procent som kan tänka sig den lösningen.

50 handläggare på Handels A-kassa har i ett år provat på sex timmars arbetsdag. Resultat: Minskad korttidsfrånvaro och minskad övertid.

HANDELS A-KASSA Sextimmarsdagen prövad med framgång

TEXT: Lena Näslund FOTO: Kristina Wernberg

Den kortare arbetstiden är försöksverksamhet. Den pågick hela 2011 och har förlängts med ett år. Under tiden ska utvärdering göras och arbetsscheman samt telefontider läggas om. Det senare för att ingen som tar kontakt med A-kassan ska behöva vänta på svar. Alla ska få samma service som före arbetstidsreformen.

Lena Aronson är fackklubben ordförande på Handels A-kassa. Jag frågar henne hur hon tycker att första året har gått. Hon svarar rakt och enkelt:

– Bra!

Lena Aronson ser fram emot att försöket permanentas. Som facklig företrädare har hon många kontakter med

Lena Aronson hoppas få fortsätta med sextimmarsdagen och att det ska bidra till att ändra uppfattning hos alla som säger »det går inte«.

medlemmarna/de anställda och hon har inte träffat på någon som är missnöjd med de nya tiderna.

Låg personalomsättning

Sex timmars arbetsdag har införts på kontoren i Malmö, Göteborg, Luleå och Eskilstuna. Överallt börjar det komma in förfrågningar om lediga tjänster:

– Men vi har låg personalomsättning och det är sällan det finns lediga jobb. Folk trivs hos oss.

Lena Aronson bor och arbetar i Luleå. Nu kommer hon hem från jobbet strax efter två på eftermiddagen istället för runt 16.30. Det ger utrymme för en lång promenad med hunden och fler träningspass.

Hon berättar om kollegor som nu hämtar barnen lite tidigare från förskolan, om andra som har börjat cykla eller promenera till jobbet eftersom tillvaron inte är lika stressad. Man har tid.

Lena Aronson:

– Man får ju hoppas att ingen börjar städa mera hemma utan att den lediga tiden går till ökad daglig samvaro med familjen och friluftaktiviteter. Men som facklig företrädare ser jag ju också att det nu finns mer tid för föreningsliv samt fackligt och politiskt engagemang.

– Jag hoppas att vi får fortsätta och att det bidrar till att ändra uppfattning hos dem som säger »det går inte« när sextimmarsdagen debatteras. ❀

Härligt, men överkligt. Birgitta Mukkavaara, S-kvinnor i Umeå. Hon trodde knappt det var sant när arbetarekommunens repskap röstade för sextimmarsdagen.

Framgång för S-kvinnor i Umeå

Ja till lagstiftning om sex timmars arbetsdag

Socialdemokraterna i Umeå säger ja till lagstiftning om sex timmars arbetsdag.

Tack vare Birgitta Mukkavaara och S-kvinnor.

Beslutet togs efter häftig debatt. En ledande socialdemokrat försökte få S-kvinnor att dra tillbaka motionen. TEXT: Lena Näslund FOTO: Ulf Hägglund

- Det gjorde vi förstas inte.

Vi har kämpat för detta så länge och vi kände att nu var det dags.

Det säger Birgitta Mukkavaara, ordförande för S-kvinnor i Umeå och f.d. fackligt aktiv lärare. Hon har alltid haft hjärtat till vänster, men det var först när hon lämnade sitt förtroendemannaupdrag som hon på allvar ville engagera sig partipolitiskt.

Birgitta Mukkavaara har läst igenom hela sextimmarsdagens historia. Det handlar om det ursprungliga programmet från 1972, men också om alla beslut som har tagits på förbundsmöten och partikongresser.

Hon retar sig på att förbundet de senaste åren inte har drivit frågan och att Kommunalarbetareförbundet inte längre har sextimmarsdagen som mål. Hon är

kritisk mot partiet som gång efter gång har givit efter för LO-förbund som säger att det är för dyrt, eller att det går inte.

Hon minns särskilt en valrörelse på 1980-talet då det kom signaler från partistyrelsen att en daglig arbetstidsförkortning var på gång, men när partistyrelsen hade samling, och Metall hade sagt sitt, blev det istället beslut om längre semester. Birgitta Mukkavaara:

- Det vi måste kämpa för är daglig kortare arbetstid, inte 30-timmarsvecka. Det är stor skillnad. Vi behöver ett lugnare dagligt tempo, högre livskvalitet, mer tid för barn och familj.

- Men jag ser också framför mig fler i arbete, minskade socialbidrag, högre skatteintäkter, minskade uttag från Akassan och mer ork för träning, friluftsliv, fack och politik.

Arbetarekommunens ordförande i Umeå, Christer Lindvall, uttalade sig i Västerbottens Folkblad efter mötet och tolkade beslutet som att den här diskussionen ligger i tiden:

- Vi kan se hur barnfamiljer har svårt att få tiden att gå ihop och hur försurningsskadorna ökat. Nu handlar det om att övertyga andra och få dem med på frågan.

Birgitta Mukkavaara:

- Det finns de som tror att vi flörtar med Vänsterpartiet och Jonas Sjöstedt. Det är helt fel. Det är Sjöstedt som flörtar med oss. Umeå S-kvinnor har drivit den här frågan i flera år. Och lagstiftning är det enda som gäller. Arbetsmarknadens parter har i årtal haft i uppdrag att komma fram med förslag, men har inte tagit ett enda kliv framåt. ❀

MALMÖ SERVERAR EKOMAT

Efter tuff politisk debatt beslutade Malmö kommunfullmäktige hösten 2010 att genomföra en helt ny matordning. All mat som serveras i kommunen ska vara ekologisk år 2020. Det gäller även den mat som serveras vid kommunal representation.

Frågan var het i valrörelsen och Gunilla Andersson, miljöengagerad agronom, höll tummarna för att det inte skulle bli maktskifte i staden. Det är hon som på den rödgröna majoritetens uppdrag har tagit fram den policy som nu styr både upphandling och matlagning.

TEXT: Lena Näslund FOTO: Mikael Ringman

Det är miljöförvaltningen som leder arbetet med »Policy för hållbar utveckling och mat för Malmö stad«. Där finns nu tre medarbetare som driver på för att förverkliga målen. Gunilla Andersson är en av dem. I arbetet ingår att utbilda och motivera över ett tusen kockar och annan kökspersonal.

Gunilla Andersson:

– Målet är att Malmö stad ska ha god och hälsosam mat av hög kvalitet. Den ska lagas från grunden och den ska

tillverkas så nära konsumenterna som möjligt.

Det finns en hel rad syften och mål bakom projektet. Policyn ska:

– Bidra till ett hållbart Malmö med friska medborgare.

– Stärka matens betydelse i Malmö stads egna verksamheter för att öka attraktionskraften.

– Verka för att alla Malmö stads matinköp blir mer hållbara; ekonomiskt, socialt och ekologiskt.

Gunilla Andersson, miljöengagerad agronom, har på den rödgröna majoritetens uppdrag tagit fram den policy som nu styr både upphandling och matlagning.

– Se till att Malmö vid representation och evenemang föregår med gott exempel och serverar »hållbar« och säker mat.

Jag frågar vad formuleringen »att öka attraktionskraften« innebär. Gunilla Andersson svarar att det handlar om konkurrensen mellan privat och offentlig verksamhet:

– När föräldrarna står inför att välja förskola eller skola berättar kommunen inte bara om undervisningen och miljön utan också om maten.

Utnyttjar sin ekonomiska makt

Malmö är förstas en stor kund hos grossisterna. Kommunen utnyttjar sin ekonomiska makt och ställer krav på produkterna. I upphandlingarna krävs att maten ska vara ekologisk, men man kan inte använda sådana begrepp som »Krav« och närodlat. De strider mot EUs regler och mot lagen om offentlig upphandling. Men ekologisk går bra och skulle kunna användas av alla kommuner och landsting.

De ekologiska produkterna är ju också lite dyrare, men Gunilla Andersson säger att det endast marginellt påverkar kostnaden för den mat som serveras i Malmö. Priset för skolmaten är just nu 9,22 kronor per portion och därmed ligger Malmö i mitten när det gäller omkostnader för livsmedel:

– Vi är en stor inköpare och det håller nere priserna något. Dessutom lägger vi om kosten, minskar andelen kött och mat som har tomma kalorier. Vi köper mindre av växthusodlade grönsaker som gurka och tomat. De är dyra och innehåller mindre näring. Och så köper vi mer av grova grönsaker som kål och rotfrukter.

Modellen kallas ÄT SMART

Malmös matpolicy bygger på en modell som är framtagen av Stockholms läns landsting och som har stöd av Livsmedelsverket och Konsumentverket. Modellen kallas SMART och det står för:

- Större andel vegetabilier.
- Mindre tomma kalorier.
- Andelen ekologiskt ökas.
- Rätt kött, rätt grönsaker.
- Transportsnålt.

Gunilla Andersson:

– Jag är själv inte vegetarian, men jag försöker dra ner på köttkonsumtionen. Det gör vi nu också i våra kök. Det handlar om att spara på jordens resurser. 70 procent av all gröda som odlas går till djurfoder, men med större andel vegetabilier i maten kan fler äta sig mätta. Vårt mål är att 2020 ha minskat utsläppen av växthusgaser, orsakade av den kommunala maten, med 40 procent.

Men att välja rätt kött och att göra en

bra avvägning mellan kött och grönt är inte helt lätt. I Malmös policy finns ett resonemang om detta. Lamm och kor släpper ut stora mängder växthusgaser. Samtidigt bidrar de till den biologiska mångfalden när de går ute och håller nere sly och annan växtlighet. Produktion av kyckling och gris ger inte lika stora utsläpp av växthusgaser, men kycklingar och grisar äter spannmål som människan skulle kunna stoppa i sig direkt.

Kött ska vara ekologiskt producerat

Slutsatsen är att konsumtionen av all slags kött ska minska. Det kött som köps in ska av miljö- och djuretiska skäl vara ekologiskt producerat.

Och när de gäller grönsaker ska de vara klimatsmarta, ge mycket näring och vara billiga. Då faller växthusodlad gurka och tomat bort eftersom de innehåller mest vatten och det går åt oerhörda mängder energi vid odlingen.

Skolorna i Malmö ligger en bra bit före den övriga kommunala förvaltningen när det gäller att gå från »vanlig« mat till ekologisk. Där räknar man med att redan i år ha uppnått 50 procent av de mål som man i kommunen i övrigt ska uppnå 2020. I det nu aktuella SMART-projektet ingår därför inte skolorna. 🌱

Förskolekock har huvudrollen Diana lär Malmö äta ekologiskt

Diana Dosen Grunning är både gastronom och förskolekock.

Hon är dessutom en av de projektledare som ska göra Malmö till landets främsta kommun när det gäller ekologisk mathållning.

– Jag är stolt över mitt jobb som just nu innebär att jag vidareutbildar kökspersonalen inom förskolan och äldrevården

TEXT: Lena Näslund FOTO: Anders Ekström och Per Helander

Diana Dosen Grunning har sitt hjärta i förskolan. Att laga bra mat till barn är det bästa och viktigaste hon kan tänka sig. Men hon vet också att det kan vara ensamt att vara ensam kock på en förskola eller att ingå i en liten personalgrupp på ett boende. Man behöver inspiration utifrån, och det försöker hon nu förmedla:

– Många har arbetat länge i de kommunala köken. De är vana vid att planera och jobba på egen hand. En del vill inte se förändringar och är lite ointresserade av projektet. Då måste jag visa både entusiasm och kunskap. Jag måste nå fram till alla som deltar i kurserna för att vi ska få fram den förändring som kommunen har beslutat om.

Skolorna i Malmö ingår inte i projektet. De har egna medel för att uppnå policyn. Där har man redan till 50 procent ekologisk mat. Det underlät-

tar för Diana eftersom hon kan peka på skolorna som ett föredöme och visa att reformen där har varit framgångsrik.

Men hon säger också:

– Att nå upp till 50 procent är ganska lätt. Därefter kan det bli svårare. Själv har jag blivit som besatt. Jag köper nästan bara ekologiskt nu, även hemma till familjen.

Den mat som ska lagas i de kommunala köken i Malmö får inte vara odlad med konstgödsel eller kemiska bekämpningsmedel. Den får inte heller vara genmodifierad. Fisk ska helst vara krokfångad och inte botten-trålad. Den ska inte vara odlad i stora

miljöförstörande bassänger ute i havet.

Diana Dosen Grunning har arbetat mer än 20 år inom storhushåll. Hon pluggade till gastronom på högskolan i Kristianstad, lärde sig de teoretiska grunderna för varför man äter som man gör samt utvecklade där – för skojs skull – sin egen goda kanelbulle med lågt GI.

Just nu håller hon på att ta fram en liten kokbok med smart mat.

Den blir på ca 40 sidor. Bidragen och recepten kommer från förskolekockarna och ska kunna användas i kampanjen för ekologisk mat. 🌱

Ekologisk mat för alla. Diana Dosen Grunning lägger hela sin själ i uppdraget.

Djupfryst krokfångad fick. Den är ekologisk och inte botten-trålad. Den är märkt med EUs märkning för ekologiska produkter löv med stjärnor samt bokstäverna MSC (Marin Stewardship Council). Just den här är inköpt på en av landets vanligaste stormärknader.

Endast i Morgonbris

Vem bryr sig om vilken mat som serveras på Internationella kvinnodagen?

Det gör vi, tidningen Morgonbris.

Den ekologiska Malmö-kocken Diana Dosen Grunning presenterar här en menu med internationella ingredienser och smaker.

Recepten är beräknade för fyra personer, men kan lätt göras om till många fler.

Grillspett med rödbetor och halloumi

4 rödbetor
1 paket Halloumi

Marinad:

2–3 msk oliv- eller rapsolja
1 msk honung
1 msk dijonsenap

Skala och koka rödbetorna. Håll av vattnet. Dela varje rödbeta i 6–8 delar.

Marinera rödbetorna 30–60 minuter. Enklaste sättet att mjukgöra honungen är att hålla ingredienserna till marinaden i den varma och torra kastrullen och röra runt. Därefter kan man hålla tillbaka de tärnade rödbetorna och låta dem marineras i kastrullen.

Dela osten i mindre bitar. Varva ost och rödbetor på grillspett.

Grilla i ugnen 7–10 minuter. Håll lite koll för det kan gå fort.

Gryta Brazil

400 g MSC-märkt fisk av valfri sort
3 vitlöksklyftor
1 gul lök
1 purjolök
2 morötter (mellanstora)
1 fänkål
färsk koriander
lime
2 chili (mellanstark)
½ liter grönsaksbuljong
1 burk kokosmjölk
1 burk krossade tomater
salladslök
olivolja
salt, peppar

Grovhacka gula löken. Skiva purjon och vitlöken. Kärna ur chilin, hacka den fint. Fräs lök, vitlök och chili några minuter i en gryta med lite

olivolja i botten. Löken ska bli mjuk och genomskinlig. Tillsätt skivade morötter, skivad fänkål, krossade tomater, limesaft, vatten och grönsaksbuljong. Låt sjuda i tio minuter. Tillsätt kokosmjölken. Låt grytan koka upp. Skär fisken i lagom stora bitar. Sänk värmen, lägg i fisken och sjud i 6–7 minuter. Smaka av med salt och peppar. Strimla salladslöken, hacka den färska koriandern. Lägg i grytan någon minut före serveringen.

Chokladfondant med vaniljglass och hallon med kardemumma

100 gram smör
150 gram 70% choklad
2 äggulor
1 ägg
0,5 dl strösocker

Sätt ugnen på 200°.

Smörj 4–6 eldfasta portionsformar.

Finhacka chokladen.

Vispa ägg och socker pösigt.

Smält smöret i en kastrull, tillsätt chokla-

den och ta genast därefter bort kastrullen från plattan.

Rör tills chokladen har smält.

Rör ner chokladblandningen i äggvispet.

Håll upp smeten i formarna.

Baka i mitten av ugnen. 6 minuter för krämig mitt. 10 minuter för fast »bulle«.

Låt svalna. Servera med vaniljglass och

tinade djupfrysta hallon smaksatta med lite socker och stött kardemumma.

Svensk Damtidning från 1955

är omslag till Torbjörn Salenius Lundbergs uppsats om Jane Horney: »Medias berättelser om Jane Horney från 1945 till idag«.

Dramat Jane Horney

Nu ett fall för genusforskningen

Jane Horney, som blev 27 år, är ett tragiskt människoöde som aldrig upphört att fascinera. Den danska befrielse- och serörelsen anklagade henne för att vara nazispion.

Säpo undersökte saken. Hon förhördes och friades från misstankarna.

Men några veckor innan världskriget tog slut, 1945, försvann hon. Spårlöst.

Om den unga kvinnan, vars namn var Jane Horney, har sedan dess författats flera böcker, skapats filmer och TV-serier, skrivits tusentals tidningsartiklar.

Nu har hon också blivit ett fall för genusforskningen.

Men var hon spion? Det får vi nog aldrig ett säkert svar på. Danska patrioter, som erkänt att de avrättade henne och sedan dumpade kroppen i Öresund, kommer, så länge de lever, fortsätta att beskylla henne för förräderi. Andra vidhåller uppfattningen att Jane Horney var ett oskyldigt offer i ett hänsynslöst krig.

Hon växte upp i den stockholmska övre medelklassen. Som tonåring reste hon fyra gånger till Grönland där hon studerade eskimåernas liv. Äventyr och motorer var stora intressen.

Under två av krigsåren (41–43) var hon bosatt i Berlin, gift med en svensk journalist. Hon skiljde sig från sin man och flyttade ihop med Ernst Gilbert, som arbetade för den tyska militära säkerhetstjänsten Abwehr, men som också

deltog i sammansvärjningen mot Hitler i attentatet i juli 1944. Med honom flyttade hon till det tyskokuperade Köpenhamn.

Torbjörn Salenius Lundberg vid Lunds universitet har nu granskat mediebilderna av Jane Horney ur genusperspektiv. Hela uppsatsen, »Medias berättelser om Jane Horney från 1945 till idag«, kan läsas på internet.

Författaren har läst in allt som skrivits om Jane Horney efter 1979. Före detta årtal finns inga sökmotoriserade arkiv. Han har dock bland annat via anhörigas klippssamlingar kommit över viktiga texter även från tiden före 1979.

Ur allt detta har ett representativt källmaterial vaskats fram. Det innehåller en mängd tidningsartiklar, en TV-intervju med danska frihetsrådets ordförande Frode Jacobsen och TV-serien av Stellan Olsson, som visades i svensk och dansk TV 1985.

Jane Horney framställs ofta som vamp, sexoman, fältmadrass. En spion som bytte sex mot hemliga upplysningar. Många artiklar är negativt vinklade, det gäller särskilt när källorna är danska. Men även svenskar såg, åtminstone strax efter kriget, skeptiskt på Jane Horney.

En kriminalintendent menade att hon med sitt försvinnande bara ville göra sig intressant. Han ansåg att hon gömt sig

för att i lugn och ro skriva sina memoarer: Hennes försvinnande var bara ett osmakligt reklamtrick. Alla anständiga bokförläggare borde ha anledning att tänka sig för åtskilliga gånger innan memoarerna av denna vidlyftiga kvinnas hand släpps ut.

I den gängse berättelsen beskrivs hon annars som en äventyrslysten, vacker, långbent, rödhårig kvinna. Pojkflicka är ett ofta återkommande epitet på henne.

Två svenska män, Fritjof Enbom och Hilding Andersson, ställdes under 50-talet inför rätta anklagade för spioneri. Rättegångarna fick omfattande publicitet. I journalisternas beskrivning av dessa män lyser genusperspektivet helt med sin frånvaro. I Horney-fallet är däremot »spionens« könstillhörighet det enda tydliga grundackordet i berättelserna

Torbjörn Salenius Lundberg anser sig ha funnit en förklaring till den hätskhet och det förtal som drabbat Jane Horney. Hon utmanade, medvetet eller omedvetet, sin tids genusordning genom sitt val av intressen och att hon klädde sig annorlunda än de flesta andra flickor och unga kvinnor.

Fientligheten mot henne orsakades troligen också av att hon annekterat domäner som traditionellt anses tillhöra männen. ❀

Lena Näslund

Joan Didion ger röst åt alla sörjande

»Blå Skymning«

»Ett år av magiskt tänkande«

Av Joan Didion

Översättning: Ulla Danielsson,

Atlas förlag

Joan Didions senaste bok »Blå Skymning« är i likhet med hennes »Ett år av magiskt tänkande« (2006) självbiografisk. »Blå skymning« är en hjärtskärande bok om att förlora en dotter, och den första boken handlade om tiden efter hon mist sin man. Det är två djupt berörande sorgeberättelser.

– **Vilken större sorg** kan vi dödliga uppleva än att tvingas se våra barn dö?, frågar hon.

Joan Didions dotter Quintana dog 2005, hon var 39 år. Det var oväntat och det gick snabbt. Den som läst »Ett år av magiskt tänkande« vet att Joan Didion kan beskriva sorg och död egensinnigt och smärtfyllt. Det är grymt att behöva skriva två sorgeböcker så nära inpå varandra.

Folk i hennes närhet försöker trösta genom att säga du har ju i alla fall så underbara minnen. Men de fattar inte, skriver Didion, att det är just dem man inte vill komma ihåg.

»Ett år av magiskt tänkande« blev även pjäs på Broadway med Vanessa Redgrave i rollen som Joan. Här i Sverige spelades den av Agneta Ekman och gick för fullsatta hus. Vårt behov av att få vända på de eviga frågorna är stort.

Joan Didion gifte sig 1964 med John Gregory Dunne (1932–2000). Hon var tillsammans med sin man knuten till

flera stora amerikanska tidningar, de skrev även filmmanus ihop. I boken »Ett år av magiskt tänkande« berättar hon hur hennes man faller ihop inför hennes ögon vid middagsbordet. Det är en massiv hjärtinfarkt. De hade just kommit hem från sjukhuset där deras dotter låg i koma efter en influensa som sedan visade sig vara en dödlig sjukdom. En tid trodde Joan Didion att hon skulle förlora sitt förstånd, sedan började hon skriva sig ur sin smärta.

Joan Didion har ett levande språk, poetiskt, färgrikt, alla ord är behövda. I »Blå skymning« finns ett kapitel där hon sitter med en låda framför sig och ser på olika fotografier från sitt och dotterns liv – och minnena strömmar. Hon minns när dottern gifte sig

– hur hon satte doftrankor i sitt hår och skar upp den persikofärgade bröllops-tårtan, skorna med röda sulor som lyste när hon låg på knä framför altaret och fick välsignelsen.

Och Joan Didion slits med samma frågor som alla mödrar – gjorde jag rätt, lyssnade jag tillräckligt – fanns jag alltid när hon behövde mig? Det finns ju inga tröstesvar på sånt.

Joan Didion blandar vardagens trivialiteter med livets viktigaste ögonblick.

»Blå skymning« är också en sorgebok över hennes eget åldrande. Hon är 75 år, hennes rädsla för att bli ännu äldre, att inte kunna klara sig själv, att inte minnas – att inte kunna gå i de röda högklackade skorna som hon älskar.

Läs båda böckerna! Livet blir inte riktigt detsamma sedan. Jag lovar! ❀

Yvonne Gröning,
författare och skribent i Morgonbris

Hon döpte Morgonbris

Nu har Maria Sandel fått eget sällskap

Den 11 december 2011 bildades Maria Sandel-sällskapet. Ett 30-tal personer – både kvinnor och män, unga och äldre – samlades på ABF-huset i Stockholm för att hedra Sveriges första kvinnliga arbetarförfattare med ett litterärt sällskap i hennes namn.

Men vem var egentligen Maria Sandel? Lena Kallenberg som ingår i sällskapets interimsstyrelse berättar:

– Maria Sandel var en pionjär. Att en kvinna från arbetarklassen skrev om arbetarklassens villkor var nytt och hon blev därmed en viktig förebild. Hennes önskan var att ingjuta mod och resning i arbetarklassens kvinnor.

Maria Sandel föddes 1870 i Stockholm. Hon hade en fattig uppväxt och började tidigt arbeta. Tillsammans med sin mor jobbade hon som sömmerska i ett hemsömmeri på Kungsholmen i centrala Stockholm. Där levde hon i ett nödbostadsområde i vad som då var slummen.

Endast 17 år gammal utvandrade hon till USA, där hon under en kortare tid arbetade som hembiträde samtidigt som hon skrev för tidningen Nordstjernen. Det var när hon kom tillbaka till Sverige som hennes skrivande tog fart på allvar. Författarskapet var dock ingenting hon kunde ägna sig åt på heltid.

Det fick ske parallellt med hennes arbete som sömmerska och stickerska.

Maria Sandel var döv sedan ungdomen, och att skriva blev hennes element för att kommunicera. Hon hann skriva fem romaner och många artiklar och dikter i arbetarpresen. Hon var

en flitig skribent i Morgonbris och var under en period även redaktör för tidningen. Det är intressant att notera att namnet Morgonbris, som tidningen fick redan 1904 när den gavs ut av Kvinnornas fackförbund, kommer från en dikt av Sandel.

Flera av Maria Sandels romaner är kollektivromaner, vilket innebär att de skildrade en grupp människor med samma sociala villkor. I detta avseende var hon stilbildande, då det senare kom att bli karakteristiskt för arbetarlitteraturen.

Ett av hennes mest kända verk är »Virveln«, som beskriver den dåliga fabriksmiljön på en chokladfabrik och hur den påverkar en fjortonårig flicka som börjar arbeta där. I bakgrunden av handlingen finns även storstrejken år 1909. Romanen bygger på verkliga förhållanden och för att skriva boken »wallraffade« Maria Sandel på en fabrik i Stockholm.

Av samtida kolleger beskrevs Maria Sandel som driven att berätta sanningen och hennes texter innehåller således ofta sorg, missmod och umbäranden – men även humor.

– Efter sin död har hon ibland blivit kallad för moralist, men man ska komma ihåg att det var en annan

Ungdomsporträtt av Maria Sandel.

Fotografen hette Anna Cruse och hade ateljé på Järntorget i Stockholm.

tidsanda när hon levde och verkade, säger Lena Kallenberg.

Många av Maria Sandels texter, som publicerades i arbetarpresen, finns att läsa på Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek. Där finns också mycket av den brevväxling hon hade med kända företrädare för arbetarrörelsen, som till exempel Branting. Detta är något som Maria Sandel-sällskapet planerar att titta närmare på.

Sällskapets övergripande målsättning är att främja intresset för Maria Sandels författarskap, person och miljö samt stimulera till forskning kring hennes verk. De vill också placera hennes författarskap i vår samtid genom att uppmantra till författarskap i hennes anda.

Under vårvintern 2012 kommer en ordinarie styrelse att väljas och först då fattas formella beslut om verksamheten och en mindre medlemsavgift. På förslag till aktiviteter har till exempel vandringar i Maria Sandels fotspår diskuterats. En facebook-sida har redan skapats och eventuellt blir det även en hemsida i framtiden.

Maria Sandel förblev fattig livet ut, hon gifte sig aldrig och fick inga barn. Hon dog 1927. Då var hon 56 år. Hon är begravd på Skogskyrkogården i Stockholm. Att vårda hennes grav är också ett mål för Maria Sandel-sällskapet. ❀

Kajsa Jansson

Bli medlem:

Maria Sandel-sällskapet är öppet för alla. Har du frågor eller vill bli medlem kontakta Lena Kallenberg, lena.kallenberg@telia.com.

»Felicia Feldt vill ge barnet röst, men det är lika mycket den vuxna kvinnans röst som gråter och skriker genom boksidorna.«

»Felicia försvann« är en rasande uppgörelse med en barndom och uppväxt som satt djupa och oläkbara sår hos barnet och den vuxna kvinnan Felicia Feldt.

Boken får en särskild dimension

genom att udden är riktad mot den kända författarinnan och barnexperten Anna Wahlgren. Är det en självbiografi? Är det en roman?

Felicia Feldt säger själv att det är hennes version av sin uppväxt. Hennes replik till Anna Wahlgrens tre självbiografier, där hon, enligt Felicia, har lämnat ut barnen och papporna till offentligheten. Hon vill bryta den monologen.

Boken är välskriven i korta kapitel, som pendlar mellan barndom och vuxenliv, där kopplingen mellan händelser i barndomen och problemen för den vuxna Felicia blir tydliga. Det är en

skoningslös skildring av en uppväxt präglad av otrygghet och rädsla. Familjen, mamma och nio barn, flyttar under arton år, nitton gånger. Barnen hinner aldrig utveckla några beständiga kamratrelationer. Familjen blir den enda fasta punkten med mamman i centrum, gravt alkoholiserad, självupptagen, impulsiv och manipulativ. Plötsligt kan hon försvinna några dagar. Barnen vet inte var hon är. Syskonen har bara varandra och

FOTO: ELLINOR COLLIN

Maj-Inger Klingvall

har varit social- och biståndsminister samt ambassadör i Mocambique. Nu är hon skribent i Morgonbris

de stora får ta hand om de små. Psykiska och fysiska bestraffningar blir resultatet om mammans regler inte följs. Fullständig lojalitet krävs för att få vara »inne« i familjen annars är man obönhörligt »ute« och ingen talar med en. Folk kommer och går i familjen. Festerna avlöser varandra och spriten flödar. Manliga vänner tafsar på tonårshickorna i familjen. Det är brist på mat och barnen hamnar undernärda på sjukhus för behandling. Synen på normalitet förvrängs.

Ett exempel i boken på mammans skrämmande påhitt är mobbningsdagen som föregår födelsedagen och den finns

för att barnen verkligen ska uppskatta att fylla år. Mobbningsdagen innebär mycket arbete och kränkande behandling, som att städa kök och badrum, bli kallad en massa öknamn och även göra syskonens jobb, inte få äta med familjen utan få kall mat på rummet. Födelsedagen ska bli kontrasten med tårta och presenter.

Felicia Feldt vill ge barnet röst, men det är lika mycket den vuxna kvinnans röst som gråter

»Felicia försvann«

Av Felicia Feldt,
Weyler förlag

och skriker genom boksidorna. Varvat med bilderna från barndomen beskriver Felicia sina problem i vuxenlivet med bristande förmåga att skapa fungerande relationer, som lett till flera smärtsamma uppbrott. Mönstret går igen. Även hon blev mamma tidigt och har barn med flera män. Även hon har problem i sitt föräldraskap. En son väljer bort henne, sliter sig loss. En plötslig insikt slår Felicia att han tar avstånd från henne, som hon tagit avstånd från sin mamma. Även Felicias mamma måste ha präglats av sin barndom. Det är det enda i boken som andas någon form av förståelse för att mammans känslomässiga handikapp också har en förklaring.

Samtidigt som Felicia går i terapi under många år för att läka sina psykiska skador gör hon försök till försoning, men förmågan till förståelse mellan mor och dotter verkar obefintlig. En scen i boken ger vidden av barndomstraumat när mamman ger sig på Felicias treåriga dotter. Då blir Felicia ett med sitt barn, går in i barnets utsatthet, blir skräckslagen och förmår inte agera som en vuxen förälder. Den händelsen blir också det definitiva avskedet från mamman. Boken blir ett sätt att försvara en livshållning utan försoning och utan förlåtelse. ❀

UPPROP
FRÅN
»SOFFAN«

NU BEHÖVS REJÄLA REFORMFÖRSLAG – SAMHÄLLET ÄR INTE FÄRDIGBYGGT!

Göteborg har fått en egen tankesmedja knuten till arbetarrörelsen. Döpt till Tankeverksamheten och framsprungen ur den vånda och frustration som senaste valförlusten väckte.

– Nu måste vi ta fram rejäla och konkreta reformförslag. Samhället är inte färdigbyggt. Nu krävs social ingenjörskonst. Och vi vill bidra i den debatten.

TEXT: Lena Näslund FOTO: Jessica Bentsen/GP/IBL

Det säger Ann-Sofie Hermansson, mest kallad Soffan. Hon är en känd profil i det politiska Göteborg, och det var hon som kom med idén. Hon är ansvarig utgivare för verksamheten som under 2011 bildades av Socialdemokraterna, LO och ABF i Göteborg samt Göteborgs arbetareförening.

Tankeverksamheten har redan givit ut tre läsvärda rapporter och har haft två seminarier. Under 2012 har man 100 000 kronor i budgeten och hoppas att det ska

räcka till minst tio rapporter och några seminarier. Allt som kommer ut sänds till politiska beslutsfattare inom socialdemokratian, men också till media. Soffan:

– Men här har vi ju Göteborgs-Posten. Dom kan skicka en ledarskribent till ett möte med 150 debattglada och intresserade deltagare och ändå inte skriva ett ord ...

Det kan dock till viss mån kompenseras av att Soffan själv skriver S-märkta krönikor i den stora lokala och liberala

»Det är vi som måste lägga fram en politik som bryter de sociala mönstren. Barnen måste få en bättre chans.«

tidningen, och att hon delar den uppgiften med tre andra sossar, en av dem är Leif Pagrotsky.

Ann-Sofie Hermansson är irriterad över att arbetarrörelsen så lätt har släppt ifrån sig sina egna värdeord till de borgerliga, främst då moderaterna. De har snott arbetarparti (utan e). De har snott arbetslinje och utanförskap. De driver nu frågor som borde vara självklart socialdemokratiska:

– Var är det politiska hantverket?

Det är nästan bara fokus på strategi och kommunikation. Den politiska vänstern har alltför länge stått tomhänt när det gäller politiska reformer som svar på vår tids behov. Ambitionen är att ändra på det.

Dämpa arbetstempot

– Vi behöver till exempel en rejäl arbetstidsreform, och då tänker jag inte på en generell sänkning av arbetstiden. Jag tänker på småbarnsföräldrarna som inte hinner med och som nu måste köpa tjänster för att orka. Jag tänker på alla dem som idag står utanför, men som kanske egentligen skulle klara 50 procent och som borde få den chansen. Och jag tänker på alla dem som arbetar 120 procent och som kommer att krackelera om vi inte dämpar arbetstempot.

Under vårt samtal kommer Ann-Sofie hela tiden tillbaka till den första av Tankeverksamhetens rapporter. Den har rubriken »Strategi för jämlikhet« och är författad av Anders Nilsson och Örjan Nyström.

I inledningen står det:

»Under flera decennier var svensk socialdemokrati världs bäst på att åstadkomma just en ökad jämlikhet, men de senaste decennierna har denna utveck-

ling avstannat och på flera områden till och med vänts till sin motsats.«

I rapporten lyfter författarna fram de två arenor där socialdemokratin på nytt borde profilera sig; arbetslivet och familjen. Nytankandet när det gäller barnomsorgen känns särskilt angeläget.

Författarna konstaterar att en allmän förskola med hög pedagogisk kvalitet spelar en nyckelroll för att kompensera »sviktande lärande miljö« i familjen.

Med det menas att de barn som har bäst behov av förskolan inte kommer dit eller inte får tillräckligt med tid. Det gäller bland annat barn med arbetslösa föräldrar eller barn som nyss har fått syskon. Ann-Sofie Hermansson:

– Det ser man ju hela tiden. Barn med föräldrar som inte talar svenska skickas hem från dagis när ett nytt syskon kommer. Och då får ju det barnet sämre utvecklingsmöjligheter än andra barn. Det är mycket långt från det jämlika samhället.

– Vi måste tänka om och komma med förslag till lösningar. Vi får inte låta oss hindras av att en sådan reform kostar pengar.

Sviktande lärande

I samma kapitel i rapporten »Strategi för jämlikhet« påpekas att »resurserna till förskolan bör fördelas efter socioekonomiska kriterier så att personaltätheten är högst och barngrupperna minst där behoven för en sviktande lärande miljö i familjen är störst. Så är det inte idag.«

Författarna har också ett långt resonemang som handlar om vilka barn som klarar sig bäst i skolan. De har hämtat uppgifter ur och jämfört OECDs återkommande undersökningar av ungdomars kognitiva förmåga (hur vi tar

in, lagrar och använder information). De har dragit slutsatser av statistiken och pekar på hur ungdomarna har påverkats av nerskärningar i skolan och ändrade villkor i barnomsorgen. Det är intressant läsning.

Ingen extern barnomsorg

Författarna kommer fram till att 15-åringar födda 1988, och som levde sina första levnadsår i ett samhälle som är annorlunda än det vi har idag, klarade sig bättre i skolan än de 15-åringar som föddes 1994:

»Andelen av de senare som växte upp i familjer som marginaliserats av arbetslöshet, och som därtill fick mindre eller ingen tillgång till extern barnomsorg, var mer än tiofalt högre än bland dem som var födda 1988. Dessa barn drabbades således dubbelt, både av betydande socioekonomiska nackdelar och av minskad tillgång till kompensering stimulerande i förskolan.«

Ann-Sofie Hermansson:

– Det är vi som måste lägga fram en politik som bryter de sociala mönstren. Barnen måste få en bättre chans. Vi hoppas att våra rapporter ska bli lästa och bidra till att vårt parti blir reformistiskt igen.

Ann-Sofie »Soffan« Hermansson är nu anställd som organisationsombudsman till Europaparlamentets svenska ledamöter. Hon är placerad i Göteborg och slipper pendla till Bryssel. Arbetet med Tankeverksamheten är ideellt.

Hon har tidigare bland annat varit politiskt sakkunnig hos Mona Sahlin i regeringskansliet, på LO och hos Göran Johansson i Göteborg. Om du vill läsa mer om Tankeverksamhetens rapporter kan du gå in på: tankeverksamheten.se. ❁

Kvinnokryss

Sigrid Ekendahl.

F. 1904 d. 1996.

Sigrid Ekendahl var LOs första kvinnliga centrala ombudsman och verkade på den posten under åren 1948-1964. Hon var också riksdagspolitiker för Socialdemokraterna och var ledamot av den andra kammaren under åren 1940-1948 och invald i Stockholms stads valkrets under åren 1956-1968.

FOTO: ARBETARÖRSELSENS ARKIV

	BRÄNSLE- MÅTT	KAMPLUST CHOKLAD		HALVGRÄS	KVÄVE	VAR KAREN BLIXEN		UPPIGGANDE MEDEL FÖRR
	VRED				FJUN	FÖR TILL- FÄLLET		
	KALIUM- JODID			SMÅLL BJÖRLING		NÄST BÄST		
	LÄRARE							
	VÅDLIGAS KAJKADE							
	FÖR- SAMLINGS- SYSTER	EJ VÅR BROR TILL MOSE		VERSUS UPPSLAGS- VERK		TENN		HÖG STAMMA
	FÄRG						TJUT	ASAGUD
	PERIOD			DRÄR I HÅRET	BARNMAT	LIKGILTIG		ÄR DET I SÄCKEN
	GRUPP- ERADE						BÖRDA	
	SVORDOM							
		PUSTARNA		DRAG	DÅLIGT BETYG		KVIGA KORT FRÅGA	
	ROMAN- FIGUR	KAN MAN KOMMA ÄR MAM- MUTEN			ROVA	UPPFÖDNING TON		
	NORPA		UNIKA				SLUT	GRUNDÄMNE PÅ RYGGEN
	HALA			RESISTANS RYSSBERGET	DEL TVÅ	POPGRUPP ADELSFÖR- LED		
			FILM		LEKSAKER			
	VÄDJAN							
	KORTARE RESA							

Vinnare av förra numrets korsord:

var Ingrid Lindqvist,
Mölnadal.

KORSORDSKONSTRUKTÖR: MARJA KOIVISTO

Skicka in din lösning senast den 16 mars 2012 till: S-kvinnor, Box 70458, 107 26 Stockholm. Märk kuvertet med »Kvinnokrysset«. Den först öppnade rätta lösningen vinner ett vackert silverhalsband designat av Eva E Eriksson.

❁ 8-mars-aktiviteter i hela landet ❁ Beställ Morgonbris till 1 Maj ❁ Hyr Lisas hus ❁

Viktiga datum 2012 ❁ S-kvinnor gratulerar Allmänna kvinnoklubben som i år fyller 120 år

8 mars-aktiviteter 2012

Internationella kvinnodagen uppmärksammas på olika sätt runt om i landet. Många klubbar och distrikt anordnar egna aktiviteter. Här listas några av årets 8 mars-evenemang.

S-kvinnor i Skövde

S-kvinnor i Skövde och S-kvinnors distriktsordförande i Skaraborg firar 8 mars tillsammans med ett flertal organisationer i Skövde och Skaraborg. Aktiviteterna inleds på torget i Skövde kl 17.00. Därefter går ett gemensamt fackeltåg mot Kulturhuset, där blandade aktiviteter som föreläsningar och mindre diskussionsgrupper med internationellt tema väntar. Parallellt under kvällen har S:t Helena kyrka en körkonsert i samarbete med kvinnojouren och tjejjouren i Skövde. Aktiviteterna beräknas avslutade kl 21.00.

ABF Skaraborg, Karlsborg

Laila Neck Tibro informerar om Socialdemokrater för Tro och Solidaritet samt Patient- och sjukvårdsnämnden i Västra Götaland på ABF Skaraborg, Kungsgatan 4, Karlsborg, kl 17.00.

Fritsla kvinnoklubb, Marks kommun

Fritsla kvinnoklubb uppmärksammar en undersköterska eller ett vårdbiträde på Skene Lasarett. Detta som ett led i att

uppmärksamma kvinnoyrken och ge en motvikt till de borgliga kvinnoklubbarna i kommunen som uppmärksammar en kvinnlig företagare.

Gullängets S-kvinnor, Örnsköldsvik

Gullängets S-kvinnor samarbetar liksom tidigare år med övriga kvinnoorganisationer i Örnsköldsvik för att uppmärksamma Internationella kvinnodagen. Kvällen inleds kl 18.30 på Församlingshemmet i Örnsköldsvik med mingel, presentationsbord från ett antal föreningar samt möjlighet till enkel förtäring. Därefter föreläser Lotta Insulander-Lindh. Dessutom visas ett bildband med kvinnor som på något sätt gjort en extra insats både lokalt och globalt, musik och andra kulturinslag.

S-kvinnor i Trelleborg och Kommunals S-förening

Har till ett öppet forum bjudit in chefen för barnkliniken på lasarettet i Kristianstad, Lars Almroth. Temat är omskärelse och könsstympning. Almroth leder ett forskningsprojekt på Karolinska institutet om internationell hälsa, med

fokus på kvinnor och barn. I detta ingår handledning av forskare i Sudan och Sierra Leone med målet att omskärelse av flickor inte längre ska accepteras. Mötet startar kl 18.30 i Parken.

8 mars – kommittén:

Vi vägrar ta smällen – tillsammans tar vi kampen, Stockholm

8-mars-kommittén ordnar sin årliga demonstration med tal och musik innan och efter gemensam marsch, i år under parollen »Vi vägrar ta smällen – tillsammans tar vi kampen«. Samling kl 18.00 på Södermalmstorg. Marsch till Medborgarplatsen. Tal av Ella Coogan, Annelie Nordström, Bayan Nasih, Sonja Wallbom. Sanna Carlstedt spelar. S-kvinnor är medarrangör till evenemanget. I anslutning till detta arrangerar S-kvinnor Stockholms stad, S-kvinnor Stockholms län samt S-kvinnors förbund ett seminarium om unga kvinnors arbetsvillkor där S-kvinnors ordförande Lena Sommestad deltar. Tid och plats: cirka kl 19.30 på Gotlandsgatan 44, Stockholm. Mer information om arrangemanget kan du läsa på www.s-kvinnor.se. ❁

Beställ Morgonbris till Första maj

Morgonbris nr 2 utkommer den 20 april. Extra beställningar inför Första maj görs senast den 30 mars till mail: berin.balta@s-kvinnor.se eller på telefon 08-700 27 42.

Pris: 6 kr/styck.
Porto tillkommer.

8
mars!

UN Women:

KVINNOR I NORDAFRIKA – DEN ARABISKA VÅREN: KVINNOR I DEMOKRATI- PROCESSER, STOCKHOLM

UN Women Sverige kommer tillsammans med ett femtiotal organisationer i Sverige att uppmärksamma den Internationella kvinnodagen på Historiska Museet i Stockholm med föreläsningar, workshops, fotoutställningar, tal och musikunderhållning. Temat för dagen är »Kvinnor i Nordafrika – den arabiska våren: Kvinnor i demokratiproceser». S-kvinnor är medarrangör till evenemanget.

8
mars!

Sveriges Kvinnolobby: **SAMARBETE FÖR LIKA LÖN, STOCKHOLM**

Sveriges Kvinnolobby uppmärksammar, i samarbete med sina medlemsorganisationer, fackliga organisationer och politiska kvinnoförbund, löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

Ett seminarium arrangeras på Kulturhuset i Stockholm den 8 mars kl 14.00–15.48 och följs av en manifestation på Sergels torg. S-kvinnor är medarrangör till evenemanget.

Viktiga datum 2012

11 FEBRUARI

Träff för S-kvinnors distriktsordföranden och studieansvariga, i Stockholm.

8 MARS

INTERNATIONELLA KVINNODAGEN

firas i hela landet.

10 MARS

Träff för S-kvinnors internationellt ansvariga tillsammans med Olof Palmes Internationella Center, i Stockholm.

1 MAJ

FÖRSTA MAJ FIRAS I HELA LANDET.

4-5 MAJ (preliminärt)

Grundkurs S-kvinnor, steg 1, i Stockholm. En samling för nya medlemmar genomförs i Stockholm med fokus på S-kvinnors viktigaste frågor och vår organisation. En dag för inspiration och diskussion.

2-8 JULI

Almedalsveckan i Visby, Gotland. Pridefestivalen Stockholm Pride 2012 äger rum vecka 31.

25 NOVEMBER

FNs internationella dag för avskaffande av våld mot kvinnor.

Grattis!

S-kvinnors förbund gratulerar Allmänna kvinnoklubben som i år fyller 120 år. Läs om deras historia i »Från Alma till Ulla – Stockholms Allmänna Kvinnoklubb de första 50 åren 1892-1942«, som kan beställas på mail: margareta.stavling@telia.com.

Vi gratulerar även S-kvinnor i Botkyrka som firade 90 år i november 2011 och som också gett ut en skrift om klubbens historia: »De kunde, de ville, de tordes – S-kvinnor i Botkyrka 90 år«.

7
mars!

Bara Brudar

– på Hamburger Börs den
7 mars

För tredje året i rad firar Sveriges humorelit Internationella kvinnodagen med en humorstafett på Hamburger Börs. På scen står erfarna standup-rävar, nya lovande förmågor och TVs humorstjärnor. Kvällen ordnas till förmån för Kvinna till Kvinna. Läs mer på www.hamburgerbors.se.

Hyr Lisas hus!

Lisas hus är S-kvinnors eget sommarställe på Bohus-Malmön i Bohuslän som våra medlemmar och andra kan hyra förmånligt. Anmälan skickas till S-kvinnor, Box 70458, 107 26 Stockholm eller till mail: berin.balta@s-kvinnor.se. Om du vill hyra under sommarmånaderna vill vi ha din anmälan senast den 31 mars. Ange tre alternativ till vilka veckor du är intresserad av att hyra, då vissa veckor är mer efterfrågade än andra. Märk brevet »Lisas Hus«. Berin Balta på expeditionen svarar på frågor om Lisas Hus, telefon 08-700 27 42. Mer information om Lisas hus samt priser finns på [www.s-kvinnor.se/Om S-kvinnor/Lisas hus](http://www.s-kvinnor.se/Om-S-kvinnor/Lisas-hus).

VÄRVA EN VÄN till S-KVINNOR

S-kvinnor är socialdemokratiska feminister som kämpar för ett jämlikt och jämställt samhälle. Vårt förbund består av drygt 7000 kvinnor, men vi vill ständigt bli fler, för tillsammans är vi starka!

Några frågor som S-kvinnor driver

Barnomsorg på obekvämt arbetstid

För många föräldrar är barnomsorg på obekvämt arbetstid en förutsättning för att kunna yrkesarbeta. Det gäller inte minst ensamstående föräldrar där majoriteten är kvinnor. Barnomsorg på obekvämt arbetstid är en tydlig jämställdhetsfråga och måste bli en lagstadgad rättighet.

Föräldraförsäkring

S-kvinnors målsättning är en individualiserad föräldraförsäkring. Ett delmål är en tredelning, med fem månader reserverade för vardera förälder och tre månader som fördelas fritt. En jämställd föräldraförsäkring stärker kvinnors ställning i arbetslivet och mäns ställning i familjelivet. Självklart gynnar det också barnen som ges lika stor tillgång till båda föräldrarna.

Rätt till heltid

S-kvinnor kräver lagstiftning om rätt till heltid. Ofrivilligt deltid, visstids- och timanställningar leder ofta till en lön och en pension som inte räcker för att försörja sig. En sammanboende kvinna riskerar att bli ekonomiskt beroende av sin partner, medan ensamstående kvinnor och deras barn riskerar fattigdom.

Kamp mot barnfattigdom

S-kvinnor hävdar barns rätt till en bra uppväxt utifrån alla barns lika värde. Barnfattigdom drabbar inte minst barn till ensamstående föräldrar och långvarigt arbetslösa. De drabbas ofta av ett utanförskap både på fritiden, då de inte har råd att delta i aktiviteter, och i skolan, där extra avgifter begränsar deras deltagande på t.ex. utflykter, skolresor och klassfester. Väl fungerande familjestöd är betydelsefulla för att minska barnfattigdomen.

S-kvinnor arbetar även med frågor om kvinnofrid och barnfrid, kvinnors hälsa, miljö, integration, fred och säkerhet samt internationell solidaritet.

Du som inte varit medlem i S-kvinnor eller Socialdemokraterna tidigare betalar bara 100 kr för det första året. Medlemmar i S-kvinnor är även medlemmar i det Socialdemokratiska partiet. För mer information och anmälan via Internet besök vår hemsida www.s-kvinnor.se

Jag vill bli medlem i S-kvinnor!

Namn: _____

Postadress: _____

Postnr/Ort: _____

Telefon: _____

E-post: _____

Personnummer: _____

Frankeras ej.
S-kvinnor
betalar
porto.

S-KVINNOR SVARSPOST
Kundnr 110100500
110 00 Stockholm

POSTTIDNING **B**

Morgonbris

Box 70485, 107 26 Stockholm

11 februari – 2 september

ETRUSKERNA

Följ med på en virtuell upptäcktsfärd i de gåtfulla etruskernas värld. Med 3D-teknik får du utforska antika gravstäder och uppleva gravarnas färgstarka väggmålningar som återspeglar etruskernas livfulla fester, danser, kult och religion. 3D-tekniken gör det möjligt att på nära håll uppleva världsberömda föremål som inte visas utanför Italien. I utställningen finns också utvalda föremål från Världskulturmuseernas samlingar.

**VÄRLDSKULTUR
MUSEERNA** **MEDELHAVET**

Fredsgatan 2, Stockholm, www.medelhavsmuseet.se